

Till stadsråden
Gustav Fridolin
Helene Hellmark Knutsson
Utbildningsdepartementet

Ledamöter i utbildningsutskottet

Fler vägar till förskollärexamen behövs

Antalet inskrivna barn i förskolan uppgår idag till över en halv miljon, varav över 400 000 går i kommunala förskolor. Att förskolan når så många barn, oavsett vårdnadshavarnas sociala bakgrund och sysselsättning, är viktigt för både barnen, vårdnadshavarna och samhället i stort. Den kraftiga utbyggnaden har dock inneburit påfrestningar på förskolorna.

Framför allt har vi nått ett allvarligt läge när det gäller förskolans kompetensförsörjning. Förskollärarytbildningen har inte byggts ut i takt med det ökande barnantalet. Även utbildningen av barnskötare har varit underdimensionerad.

Trots rekryteringsutmaningen har huvudmännen lyckats bibehålla förskolans personaltäthet under många år. I brist på utbildade förskollärare och barnskötare har det dock varit nödvändigt att anställa allt fler medarbetare som saknar relevant utbildning. Denna utveckling är inte längre hållbar.

Förskolans kompetensförsörjning är en gemensam utmaning

SKL:s medlemmar tar förskolans kompetensförsörjning på största allvar. Det är avgörande att regeringen tar sin del av ansvaret. Kommunerna kan ta en stor del av ansvaret för att tydligare signalera behovet av barnskötare och för utbildning av denna yrkesgrupp. Att förse förskolan med examinerade och legitimerade förskollärare är däremot statens ansvar.

Andelen legitimerade förskollärare är i genomsnitt 43 procent i kommunala förskolor och 28 procent i fristående förskolor. Skillnaderna är stora mellan olika delar av landet. Förskolläartätheten varierar i olika kommuner från sex till 37 barn per årsarbetare med förskollärarytlegitimation. I många kommuner är det alltså inte möjligt att rekrytera förskollärare så att det räcker till varje barngrupp. Om regeringen vill skapa realistiska förutsättningar att minska gruppstorlekarna till Skolverkets riktmärken behövs krafttag för att utbilda fler förskollärare.

Prognoser tyder på att andelen legitimerade förskollärare kommer att fortsätta sjunka. Det krävs långsiktiga investeringar i att öka lärosätenas kapacitet att utbilda förskollärare, men den reguljära förskollärarytbildningen kommer inte att räcka till under överskådlig framtid. Åtgärderna kan dock inte vänta. Det finns ett skriande behov av att skapa fler vägar in i yrket.

Orimligt att kommunerna får bekosta uppdragsutbildningar mot förskollärexamen

Förskollärare är en av de lärargrupper där det råder störst efterfrågan och störst brist. Ändå har förskollärarna konsekvent undantagits från statliga lärarsatsningar, eller bara fått en symbolisk del av dessa. Ett exempel är statens satsning på vidareutbildning av obehöriga lärare (VAL).

I brist på tillräckliga insatser från staten har flera kommuner tagit saken i egna händer och finansierar själva lokala uppdragsutbildningar där barnskötare får yrkesväxla till förskollärare. Det innebär stora kostnader och därför är det varken möjligt eller rimligt för alla kommuner att kunna genomföra sådana insatser. Det är inte heller huvudmännens ansvar att finansiera lärares grundutbildning.

Bristen på förskollärare är störst i storstäder och i pendlingskommuner nära storstäder. Satsningar på uppdragsutbildningar blir här särskilt sårbara och osäkra investeringar, eftersom många arbetsgivare konkurrerar om att rekrytera samma förskollärare.

Yrkesväxling och förskollärexamen genom VAL

I landets förskolor finns ett stort antal erfarna och ofta välutbildade medarbetare som har kunskapsmässiga förutsättningar att klara en förskollärarytbildning på kortare tid. En del av dem är visstidsanställda som förskollärare medan många är tillsvidareanställda och har andra befattningar, t ex barnskötare eller pedagog. För denna grupp skulle förskollärexamen genom validering och individuell studiegång inom VAL, parallellt med tjänstgöring inom förskolan, vara lämplig. Det kräver dock att regeringen utökar VAL-lärosätenas uppdrag.

VAL finns etablerat på åtta lärosäten över hela landet och främjar därmed en likvärdig förskola. Att fullt ut öppna upp VAL för förskollärare skulle skapa rimligare förutsättningar för huvudmännen att fullfölja de ökade kraven som staten ställer på förskolan.

SKL vill se följande utvidgning av VAL:

- 1. Samma poängutrymme och krav på erfarenhet som obehöriga lärare i grund- och gymnasieskolan**

Idag är VAL endast öppen för en mycket begränsad målgrupp inom förskolan. Endast den som är anställd som förskollärare och dessutom var verksam som förskollärare i

minst åtta år innan 1 juli 2015, kan antas. Inom VAL får förskollärarna endast läsa utbildningsvetenskaplig kärna, 30 hp. Därför måste förskolläraren redan innan studierna besitta alla kunskaper och färdigheter som motsvarar högskoleförordningens krav på hela det förskolepedagogiska området inom en förskolläraryxamen.

För lärare i grund- och gymnasieskolan finns helt andra möjligheter. Poängutrymmet för kompletterande studier inom VAL är där 120 högskolepoäng, och kravet på lärarerfarenhet är endast två år.

SKL anser att VAL bör omfatta förskolläraryxamen på samma villkor som övriga lärarexamina. Det innebär minst två års erfarenhet i förskola/ förskoleklass, samt högst 120 hp studier inom VAL. Motsvarande bör även gälla grundläraryxamen med inriktning mot fritidshem.

2. Möjlighet för fler yrkeskategorier att delta

I förskola och fritidshem, till skillnad från övriga skolväsendet, får det i undervisningen finnas ”annan personal med sådan utbildning eller erfarenhet att elevernas eller barnens utveckling och lärande främjas” (2 kap 14 § skollagen). De flesta har anställning som barnskötare men det finns även lokala exempel på befattningar som kräver relevant högskoleutbildning.

Detta gör att många av de medarbetare som kunskaps- och erfarenhetsmässigt skulle vara mest lämpade för VAL-utbildningen varken är verksamma eller anställda som förskollärare. De kan genom utbildning och erfarenhet ha stora kunskaper inom det förskolepedagogiska området. Vissa har omfattade högskolestudier, ibland delar av en förskollärarytutbildning.

SKL anser därför att personal som ”funnits inom undervisning” i förskolan enligt skollagen ska kunna omfattas, förutsatt att de har de kunskaper och förmågor som krävs för att examensmålen för förskolläraryxamen på 120 hp enligt VALs modell.

3. Särskild fortbildning av barnskötare till en högre kompetensnivå

SKL stödjer dessutom VAL-lärosätenas förslag till regeringen att inom ramen för VAL erbjuda en kortare utbildning av barnskötare till en högre kompetensnivå. Utbildningen ska vara påbyggbar till förskolläraryxamen för den som så småningom väljer att yrkesväxla till förskollärare.

Det finns ett stort intresse för olika typer av kompetenshöjande insatser bland SKL:s medlemmar. En insats som är påbyggbar till förskolläraryxamen har stora fördelar. Det är viktigt att undvika inlåsningseffekter för den kategori av medarbetare som har intresse och förutsättningar för att yrkesväxla till förskollärare.

Motsvarande behov finns även för fritidshem

SKL har även inlett ett arbete för fritidshemmens kompetensförsörjning. För denna lärargrupp behövs dels en möjlighet att ta ut äldre fritidspedagogexamina, dels en möjlighet inom VAL att studera till en grundlärarexamen med inriktning mot fritidshem.

Sammanfattningsvis anser SKL att:

- VAL:s uppdrag bör utökas till att fullt ut omfatta förskollärarexamen och grundlärarexamen med inriktning mot fritidshem, samt även omfatta annan personal än förskollärare som är verksamma inom undervisningen i förskolan.
- En kompetenshöjande utbildning för barnskötare bör erbjudas inom VAL. Utbildningen bör vara en utvecklingsväg för barnskötare, men ska också vara påbyggbar till förskollärarexamen för den så småningom vill kunna yrkesväxla.
- Fler vägar till examen behövs. SKL avser därför att komma med ytterligare förslag i denna riktning under 2018.

Med vänlig hälsning

Sveriges Kommuner och Landsting

Per-Arne Andersson
Direktör
Avd. för utbildning och arbetsmarknad

Agneta Jöhnk
Direktör
Avd. för arbetsgivarpolitik